

Verspreidingsonderzoek ingekorven vleermuis 2008

J.J.A. Dekker

Augustus 2008

Rapport van de Zoogdiervereniging VZZ

In opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur

Verspreidingsonderzoek ingekorven vleermuis 2008

Rapport nr.:	2008.024
Datum uitgave:	augustus 2008
Status uitgave:	Eindrapport
Auteur:	Jasja Dekker
Illustratie kافت:	Vangen bij een hoeve. Foto: Jasja Dekker
Projectnummer:	2008.015
Projectleider:	Dr. Ir. Jasja Dekker
Productie:	Stichting VZZ Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem, Nederland Tel. 026-3705318, E-mail: zoogdier@vzz.nl
Naam en adres opdrachtgever:	Gegevensautoriteit Natuur Postbus 5045 3502 JA , Utrecht

Dit rapport kan geciteerd worden als:

Dekker, JJA, 2008. Verspreidingsonderzoek ingekorven vleermuis 2008. VZZ rapport 2008.024. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdierverseniging VZZ is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de VZZ; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Zoogdierverseniging VZZ

Niets uit dit rapport mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Zoogdierverseniging VZZ, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUD

1	INLEIDING	4
2	MATERIAAL EN METHODEN	6
3	RESULTATEN	8
4	DISCUSSIE	12
5	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	14
6	LITERATUUR	16

1 INLEIDING

De ingekorven vleermuis staat in bijlage 2 van de Europese Habitatrichtlijn. De soort komt in Nederland in de provincie Limburg en op de zuidgrens van Noord-Brabant voor. Er is één klein gebied (twee kloosters waarin een kolonie huist) bij de Europese Commissie aangemeld als Speciale Beschermingszone. Hiermee wordt het duurzaam voortbestaan van deze soort in Nederland niet gewaarborgd, omdat de rest van het leefgebied van deze kolonie niet is aangemeld. De ingekorven vleermuis overwintert in de mergelgroeven in het mergelland, maar waar de ingekorven vleermuis verder in de provincie voorkomt is onduidelijk.

Gedurende het verspreidingsonderzoek zoogdieren in 2006-2007 werd in deze situatie verbetering gebracht door telemetrisch onderzoek aan dieren van de twee kraamkolonies en door op een aantal plaatsen met behulp van luisterkisten (vleermuisdetectoren gekoppeld aan een datalogger) en het vangen van dieren met behulp van mistnetten, te proberen dieren waar te nemen. Op basis van dit onderzoek werd, door een aanvullende subsidie van Stichting IKL een actieplan voor de ingekorven vleermuis geschreven (Dekker et al., 2008).

Lopende het verspreidingsonderzoek bleek het echter lastig vrijwilligers voor dit gedeelte van het onderzoek te vinden, zodat niet al het beoogde onderzoek kon worden uitgevoerd.

De Gegevensautoriteit Natuur heeft daarom een aanvullende opdracht gegeven, om in 2008 op de nog ononderzochte kilometerhokken in Limburg te bepalen of de ingekorven vleermuis er voorkomt. Van dit aanvullende onderzoek geeft dit rapport de resultaten.

2 MATERIAAL EN METHODEN

Ingekorven vleermuizen kiezen vaak stallen met vee als jachtgebied (Dekker et al., 2007). Deze stallen zijn te zien als concentrerende plaatsen van dieren uit de omgeving.

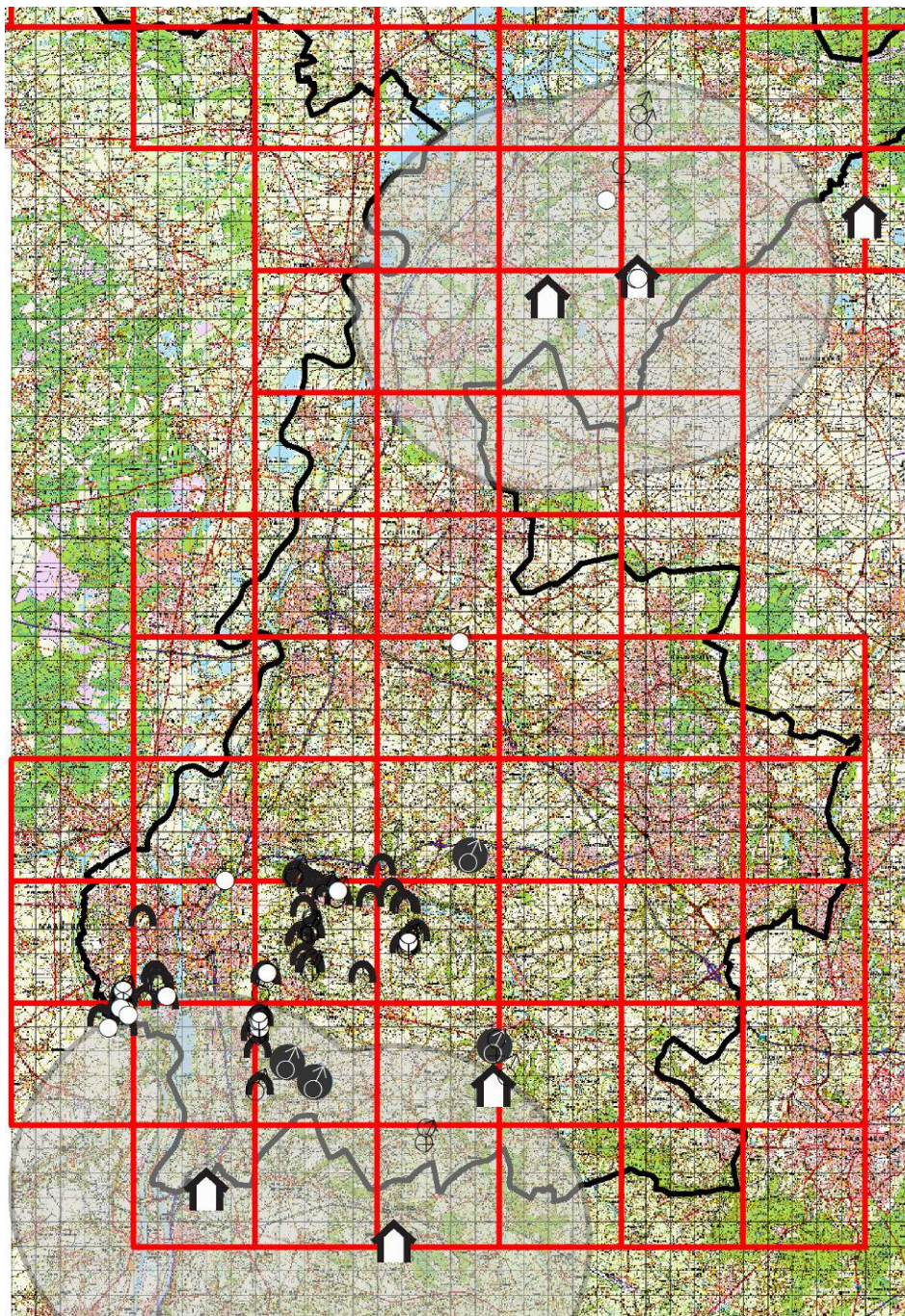
Met behulp van 'high tech luisterkistjes', die de echolocatiegeluiden van vleermuizen opnemen, worden stallen onderzocht op het voorkomen van ingekorven vleermuizen. Vrijwilligers zetten deze automatische waarnemingsunits neer in op het oog geschikte stallen en halen ze na een nacht weer op. Hierbij wordt het zoekbeeld dat in het verspreidingsonderzoek van 2006-2007 is opgebouwd gebruikt: ingekorven vleermuizen gebruiken stallen met vee (rund of schaap) op stro. Het gaat dan meestal om slachtvee.

Deskundigen leren de vrijwilligers zelf de opnames te beoordelen, maar vrijwilligers versturen 'verdachte' opnames naar deskundigen ter validatie. Geluidsopnames worden verder gevalideerd door vangpogingen met mistnetten, waarna de vangst in de hand wordt gedetermineerd.

Omdat in 2008 een vergelijkbaar project werd uitgevoerd in Noord-Brabant, verricht door het aan Zoogdiervereniging VZZ gelieerd onderzoeksbureau Regelink, concentreerden we ons in het verspreidingsonderzoek 2008 op Limburg.

Het zoekgebied is als volgt gekozen: dieren uit de kraamkolonies vliegen maximaal 8 kilometer van de kolonie (Dekker et al, 2008). De 10x10 km hokken die dit gebied bestrijkt worden als bezet beschouwd. Daarnaast zijn er tussen 2000 en heden een aantal waarnemingen van ingekorven vleermuizen gedaan. De 10x10 km hokken waarin deze waarnemingen zijn gedaan worden ook als bezet beschouwd. De overige 10x10 km hokken in zuidelijk Limburg werden onderzocht.

Er werd systematisch gezocht: binnen elk 10x10 km hok in het zoekgebied werden vier geschikte hoeven geselecteerd. Hier werden luisterkistjes neergezet, en werd bij opnames van ingekorven gevangen.

Figuur 1. Zoekgebied tijdens het verspreidingsonderzoek ingekorven vleermuis 2008. Huisjes: bekende kraamkolonies. Grote cirkels staan voor het "bereik" van dieren uit kraamkolonies. ♂: vangst van mannelijk dier (met grijze ondergrond uit VONZ 2006-2007), ♀: vangst van vrouwelijk dier. O: geluidswaarneming ingekorven vleermuis. Boogjes staan voor de groeven waar ingekorven overwinteren.

3 RESULTATEN

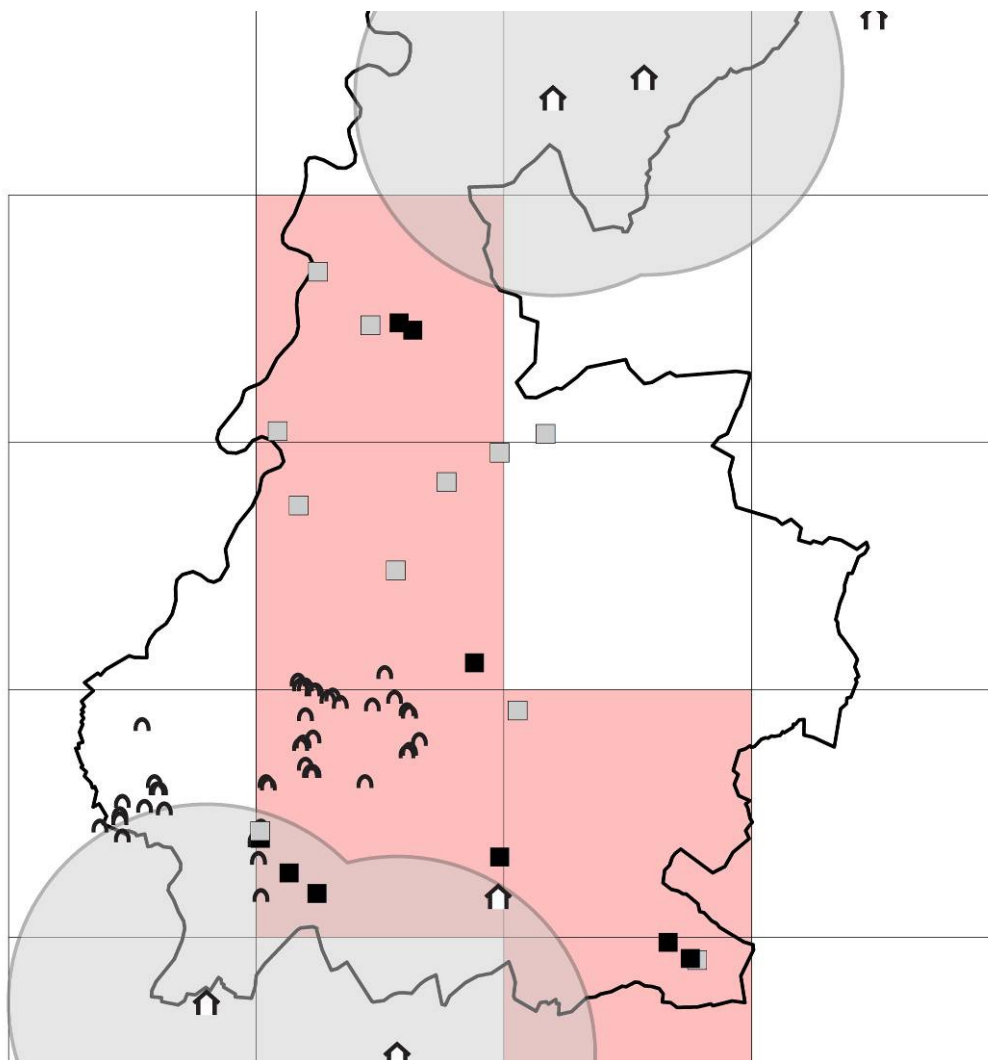
In totaal werden door vrijwilligers en werknemers van de Zoogdiervereniging 13 locaties bemonsterd (tabel 1, figuur 2). Op 4 locaties werd een opname van een ingekorven gedaan, op 1 daarvan werd ook een ingekorven vleermuis gevangen met behulp van mistnetten. Het ging in alle gevallen om mannelijke, waarschijnlijk solitair levende dieren, en om nieuwe locaties.

Tabel 1. Gemeente, uurhok en inventarisatieresultaat.

<i>Gemeente</i>	<i>Inspanning</i>	<i>Resultaat</i>
Obbicht	luisterkistje	geen ingekorven
Einighausen, stal I	luisterkistje	opname
Einighausen, stal II	luisterkistje & vangactie	opname
Kasteel Doenrade	vangactie	geen ingekorven
Catsop	luisterkistje	geen ingekorven
Stammenderbos	luisterskistje	geen ingekorven
Puth	luisterskistje	geen ingekorven
Geitenstal Ravensbosch	vangactie	geen ingekorven
Schimmert	luisterskistje	geen ingekorven
Ransdaal	luisterskistje & vangactie	opname
Vaals	vangactie	vangst
Vaals	luisterkistje	geen ingekorven

In een aantal gebieden konden geen voor ingekorven vleermuizen geschikte stallen gevonden worden: het gebied rond Brunssum, Geleen en Landgraaf. Hier waren boeren overgeschakeld op paarden of melkvee, of waren de stallen omgebouwd tot vakantiewoningen.

Behalve ingekorven vleermuizen werden bij of in het merendeel van de bemonsterde stallen opnames gemaakt van rosse vleermuizen, laatvliegers en dwergvleermuizen.

Figuur 2. Recente verspreiding van de ingekorven vleermuis in 2006-2008. Boogjes zijn door ingekorven vleermuizen gebruikte winterverblijven. Cirkels zijn het bereik van de kraamkolonies. De 10x10 km hokken die roze zijn gemaakt zijn de hokken waarin tijdens het verspreidingsonderzoek ingekorven vleermuizen werden waargenomen. Waarnemingen zijn zwart, locaties waar luisterkistjes werden geplaatst, maar waar geen waarnemingen werden gedaan zijn grijs.

Daarnaast werd er een avond in juli gevangen bij twee mergelgroeven. Dit gebeurde zover bekend niet eerder in juli. Doelstelling was om te bepalen of een deel van de mannelijke of vrouwelijke dieren bij de overwinteringslocaties blijft "hangen".

Bij de groeven werden diverse mannelijke ingekorven vleermuizen gevangen, maar ook de zeer zeldzame Brandts' vleermuis en de vale vleermuis.

Tabel 3. Vangsten groeve Kleine & Grote Hel.

<i>Soort</i>	<i>aantal en geslacht</i>
Ingekorven vleermuis	5 man
Brandts vleermuis	1 man
Vale vleermuis	1 vrouw
Gewone grootoor	1 man
Laatvlieger	1 man

Tabel 4. Vangsten groeve Riesenbergr.

<i>Soort</i>	<i>aantal en geslacht</i>
Gewone dwergvleermuis	22 man
Ingekorven vleermuis	4 man, waarvan 1 juveniel
Brandts vleermuis	1 man
Laatvlieger	1 man

Alle waarnemingen die tijdens het onderzoek werden gedaan, zijn opgenomen in de databank van de VZZ.

4 DISCUSSIE

Het plaatsen van luisterkistjes in stallen, waarvan bekend is dat ze door ingekorven vleermuizen gebruikt werden, blijkt eens te meer een efficiënte inventarisatiemethode te zijn. Met betrekkelijk weinig inspanning werden op 4 nieuwe locaties ingekorven vleermuizen aangetroffen.

Het blijft lastig het niet aantreffen van ingekorven vleermuizen te duiden, zeker in gebieden waar geen (geschikte) stallen gevonden werden. De vraag blijft of de ingekorven vleermuis daar niet voorkomt, of dat de soort er wel voorkomt en jaagt in bijvoorbeeld bosgebieden.

Alle dieren die gevangen werden waren mannelijke dieren. Het beeld dat door de verzamelde gegevens geschets wordt, is dat vrouwelijke dieren tussen winterverblijven en kraamkolonies in Echt-Susteren, de Voerstreek en mogelijk ook Vlaams Limburg trekken, terwijl de mannelijke dieren in de zomer in het gebied tussen de winterverblijven en de mergelgroeven verblijven, of bij deze winterverblijven blijven. Daar kunnen ze tijdens de paartijd in het najaar vrouwelijke dieren, die van de kraamkolonies naar de winterverblijven trekken “onderscheppen” voor paring.

Nieuwe kraamkolonies werden in dit onderzoek niet gevonden. Dit betekent dat de twee kolonies in de gemeente Echt-Susteren de enige twee kolonies blijven.

5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Door het verspreidingsonderzoek in 2006-2007 en 2008 is het beeld van voorkomen van de ingekorven vleermuis in Nederland sterk verbeterd. Vrouwelijke dieren lijken alleen rond de kraamkolonies in de abdijen Lilbosch en Maria Hoop te Echt-Susteren en die in de Voerstreek (België) voor te komen. Mannelijke dieren komen jaarrond bij de mergelgroeven voor, en in het gebied tussen deze mergelgroeven en de kraamkolonies te Echt-Susteren.

Dat er slechts twee kraamkolonies zijn, maakt de populatie erg kwetsbaar voor calamiteiten. Bescherming van deze twee kraamverblijven moet dan ook de hoogste prioriteit krijgen. Hoe deze bescherming verder handen en voeten te geven wordt weergegeven in het door Zoogdiervereniging VZZ opgestelde “Actieplan voor de ingekorven vleermuis” (Dekker et al., 2008).

6 LITERATUUR

- J.J.A. Dekker, H.J.G.A. Limpens, J.R. Regelink & E.A. Jansen, 2007. Inhaalslag
Verspreidingsonderzoek Nederlandse Zoogdieren VONZ 2006, Deel 6. de ingekorven
vleermuis. VZZ rapport 2007.23. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.
- J.J.A. Dekker, J.R. Regelink & E.A. Jansen, 2008. Actieplan voor de ingekorven vleermuis.
VZZ rapport 2008.22. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.